

Tweede lezing Francqui leerstoel
Diversiteit en gelijke kansen in het onderwijs
26 februari 2025
Universiteit Hasselt

Omgaan met diversiteit op school. Hoe begin ik daar aan?

Even opfrissen!

Beleid in Vlaanderen

- Zo goed als afwezig;
- Negeert grotendeels de 2 grote uitdagingen in onderwijs:
 - Omgaan met diversiteit en inclusief onderwijs
 - Ongelijkheid terugdringen

De focus wordt anders gelegd

- Excellentie en kennis;
- Nederlands;
- Ouders als weerbarstige, onwillige wezens;
- Jouw verantwoordelijkheid;
- Vroeg beginnen;

Maar ook:

- Deficiëntie;
- Bestrafen;
- Effectiviteit en accountability;
- Toenemend marktdenken: reductie tot wat belangrijk is voor de markt

Een diepere analyse en bredere aanpak ontbreekt

- Analyse van ongelijkheidsmechanismen;
- De kracht van diversiteit erkennen;
- Stimuleren van diversiteitsbeleid;
- Diversiteit benutten;
- Belang van brede ontwikkeling;
- Belang van competenties;
- Brede visie op leren, op sterke didactiek voor alle leerlingen;
- Ouders als gelijkwaardige partners;
- Meertaligheid waarderen en benutten;
- ...

Ontgoochelend

- Men laat scholen en leerkrachten aan hun lot over;
- Men creëert spanningen in scholen;
- Men dreigt ouders weg te duwen;
- Men ontkent/negeert een hardnekkige realiteit;
- ...

Hoe komt dit?

Mogelijke verklaringen

1. Normatieve en niet-negotieerbare educationele grammatica's;
2. De (il)legitimiteit van symbolisch kapitaal;
3. Spanning structure – agency;
4. Binair denken;
5. Omgaan met diversiteit en heterogeniteit;
6. Nederlands en meertaligheid leven op gespannen voet;
7. Hoe ik (onbewust) kijk naar leerlingen (beliefs).

Een stapje terug.

Wat verstaan we onder diversiteit?

Diversiteit

- Diversiteit is zeer breed en heeft vele vormen
- Gevaar van categoriale indelingen
- Individuele en groepsdimensie
 - Meervoudige identiteit, hybriditeit
 - Identificatie (zelf en ander) met verschillende groepen en subgroepen
 - Sociale werkelijkheid is dynamisch en complex
- Gevaar van enkel focussen op verschillen
- 'otherness' en 'sameness'
- Intersectioneel

Maar we hebben een werkwoord nodig

Meerdere opties

- Negeren;
- Ontkennen;
- (H)erkennen;
- Waarderen;
- Benutten;
- Omgaan met;

- Diversiteitsresponsief (lesgeven);
- Inclusief;
- ...

‘Omgaan met diversiteit’ Wat verstaan we hieronder?

Omgaan met diversiteit

- Verwijst naar een samenleving waarin steeds moet worden gezocht naar oplossingen voor uitdagingen/problemen/...;
- Waarin moet worden onderhandeld over normen/ongelijke machtsrelaties;
- Verwijst naar een dynamische samenleving van verschillende culturen, (sociale) groepen en individuen in eenzelfde omgeving;
- Daarin schuilt een mogelijk conflict;
- Dit moeten we niet altijd negatief zien;

- Verschillen en overeenkomsten in gemeenschappelijke ruimte en tijd;
- Dynamisch i.p.v. statisch (groep, identiteit, cultuur,...)
- Interactie en onderhandeling;
- Verschillen accepteren als verrijking: verschillende referentiekaders;
- Niet uitsluitend 'wij' en 'zij' en aanpassen aan 'onze' normen;
- Solidariteit, tolerantie en samenwerking;
- Conflict gebruiken als motor voor verbetering.

‘Omgaan met diversiteit in onderwijs’

Hoe pakken we dit nu aan?

Hoe pakken we uitdagingen nu aan?

- Conditioneel
 - koalatest
- Deficiëntie
 - (taal)achterstand
- Kumbaya
 - 'Week van de diversiteit'
 - Meertalige liedjes zingen
- Blaming the victim
 - Ouderbetrokkenheid
 - Taalgebruik thuis
- Interne outsourcing
 - Pull-out klassen; bijspijkerklassen
 - zomerklassen
- Periferie
- Gefragmenteerd

Fragmentitis!

- Segregatie
- Cognitieve kloof
- Transitie
- Ongelijkheid
- Excellentie
- Armoede
- ASS
- ADHD
- Geletterdheid
- Ouderbetrokkenheid
- Accountability
- ...

- Ons fundamenteel denken over diversiteit en onderwijs **ontkent diversiteit** als uitgangspunt;
- We erkennen **diversiteit**, maar blijven het moeilijk vinden om het **als de norm** in onderwijs te beschouwen;
- We erkennen diversiteit, enkel als conditie tot inpassing. Waardoor het meteen wordt **gedevalueerd tot afwijking**, handicap, achterstand, probleem, ...

“...if you are not like everybody else, then you are abnormal, if you are abnormal, then you are sick. These three categories, not being like everybody else, not being normal and being sick are in fact very different but have been reduced to the same thing”

Michel Foucault

Dit moet dus anders.

Maar hoe moet een diversiteitsbeleid er dan uitzien?

Twée centrale doelen

- De school is een publieke ruimte waar men diversiteit niet kan of mag negeren;
- Twee doelen:
 - Leren voor diversiteit: kritisch multiculturalisme;
 - Leren in diversiteit: diversiteit benutten en sociale ongelijkheid terugdringen (pedagogie van diversiteit).

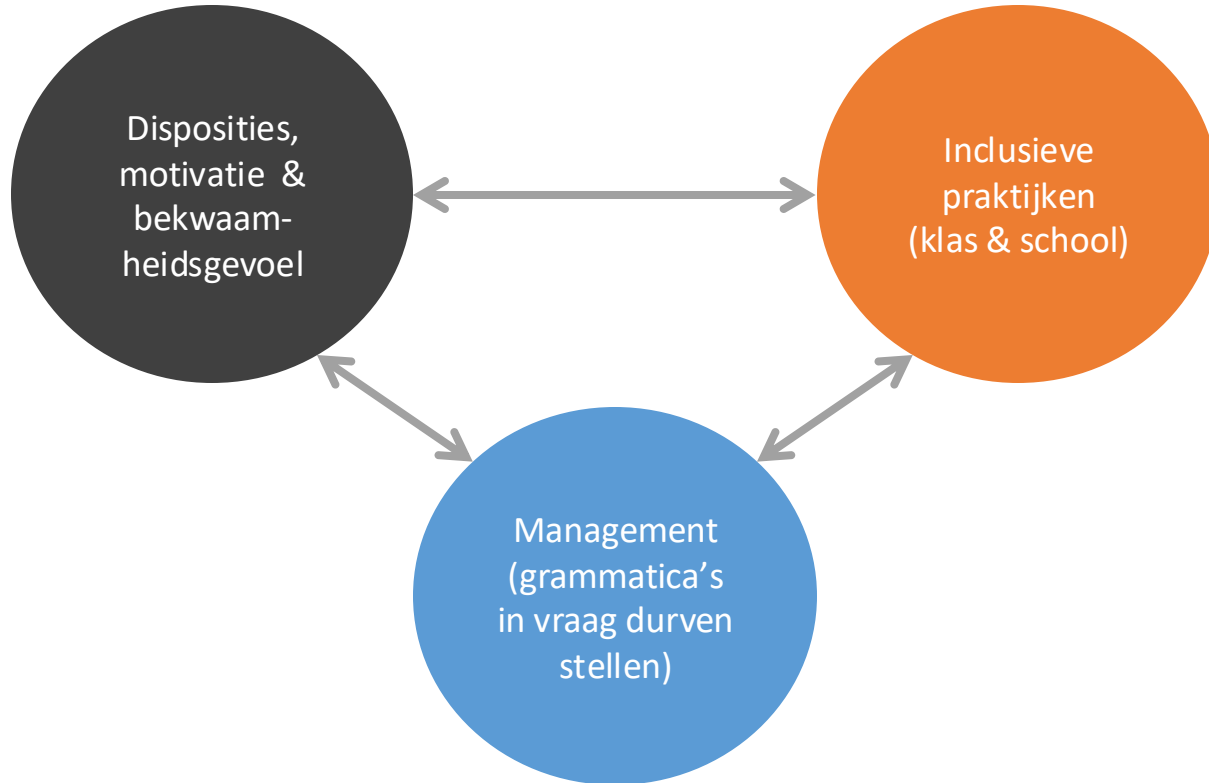
- Een beleid voor elk probleem, uitdaging, kind, ...
- « hoofdtak » <-> aanpakken van al deze uitdagingen
- Drastische shift nodig naar een meer inclusief kwaliteitsvol onderwijsbeleid dat focust op de basics, de kern en op het verhogen van de kwaliteit en waarbij diversiteit als feitelijkheid, norm, meerwaarde en bron voor leren wordt genomen.

Een inclusief diversiteitsbeleid

- **Drastische shift is nodig naar inclusief diversiteitsbeleid dat focust op de basics:**
 - **Didactiek/pedagogiek;**
 - **Evaluatie;**
 - Verticale en horizontale transitie;
 - **Taal(leren) en talige diversiteit;**
 - **Beliefs** (inclusief vooroordelen die leiden tot intentionele en niet intentionele discriminatie en racisme) , kijken en praktijk;
 - **Beleid rond armoede (e.g. schoolkosten);**
 - **Gedeelde verantwoordelijkheid (school-ouders-leerlingen);**
 - **Reflecteren & professionaliseren om met diversiteit en ongelijkheid om te gaan.**

Een inclusief diversiteitsbeleid

7 kerncomponenten

A. Beliefs

A 1

Houding tegenover verschillende vormen van diversiteit

A 2

Visie over de rol van onderwijs op vlak van diversiteit

B. Gevoel van bekwaamheid

B 1

Oog hebben voor diversiteit

B 2

Elke leerling laten (excel)leren

B 3

Leerlingen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties

B 4

De krachten bundelen met collega's en externe partners

B 5

De krachten bundelen met diverse ouders

A1, A2, B1

Waar hebben we het dan over?

Opmerken en redeneren

- Omgaan met diversiteit / meer inclusief werken
- → vereist niet zozeer nieuwe praktijken
- → vraagt om het bekijken van bestaande praktijken vanuit een andere lens / filter

BLACK & WHITE

HAPPY

SOFT

Attitudes functioneren als een soort filter

ALIEN

MINDBENDER

NEGATIVE

Attitudes beïnvloeden de opportuniteiten die je ziet in de klaspraktijk om aan diversiteit tegemoet te komen

ATOMIC

PARTIAL FOCUS

VINTAGE

Opvattingen als startpunt om praktijken te veranderen

B2 en B3.

Waar hebben we het dan over?

7 kerncomponenten

A. Beliefs

A 1

Houding tegenover verschillende vormen van diversiteit

A 2

Visie over de rol van onderwijs op vlak van diversiteit

B. Gevoel van bekwaamheid

B 1

Oog hebben voor diversiteit

B 2

Elke leerling laten (excel)leren

B 3

Leerlingen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties

B 4

De krachten bundelen met collega's en externe partners

B 5

De krachten bundelen met diverse ouders

Gekende kaders

- Binnenklasdifferentiatie (is niet hetzelfde als individueel onderwijs);
- Divergente en convergente differentiatie;
- Heterogeniteit benutten;
- Activerende werkvormen;
- Learner centered en teacher centered;
- Krachtige leeromgeving:
 - Een positief en veilig klasklimaat;
 - Betekenisvolle activiteiten;
 - Ondersteuning door leerkracht en medeleerlingen.

(B4) en vooral B5.

Waar hebben we het dan over?

7 kerncomponenten

A. Beliefs

A 1

Houding tegenover verschillende vormen van diversiteit

A 2

Visie over de rol van onderwijs op vlak van diversiteit

B. Gevoel van bekwaamheid

B 1

Oog hebben voor diversiteit

B 2

Elke leerling laten (excel)leren

B 3

Leerlingen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties

B 4

De krachten bundelen met collega's en externe partners

B 5

De krachten bundelen met diverse ouders

Een paar reflectievragen

- Bestaan er ouders die niet geïnteresseerd zijn in de schoolloopbaan van hun kinderen?
- Zullen de resultaten van een leerling verbeteren als haar ouder(s) het schoolfeest mee organiseren?
- Zullen de resultaten van een leerling verbeteren als haar ouder(s) naar het oudercontact komen?
- Moeten we ouders stimuleren/verplichten thuis Nederlands te spreken met hun kinderen?

Van ouderbetrokkenheid naar ouder-school samenwerking

Ouderbetrokkenheid

- Misvatting dat ouders niet bezorgd zouden zijn om:
 - Schoolsucces van hun kinderen
 - Kennis van het Nederlands voor schoolsucces

“de toekomst van mijn kind? Die ligt in de handen van de school” (uit charter armoede en onderwijs LOP Brussel)

- Ouders hebben een functioneel/rationeel perspectief EN een emotioneel/identificatie perspectief

Ouderbetrokkenheid

Communicatie tussen school en ouders:

- Hoe?
- Waarover?

Rol van school en ouder?

Waarom zijn sommige ouders minder betrokken?

- Eerste contact
- Negatieve ervaringen
- Boven de hoofden

Waarom ouderbetrokkenheid?

Wat zegt onderzoek?

Drie argumenten

1. Onderwijskundig argument

- Leerprestaties
- Motivatie
- Welbevinden
- Zelfbeeld
- Zelfwaardegevoel

2. Sociaal argument

- Emancipatorische kracht
- Hefboom gelijke onderwijskansen

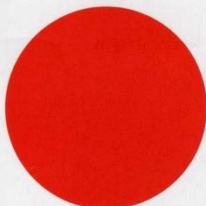
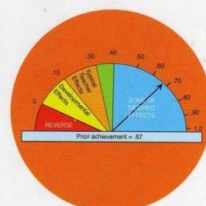
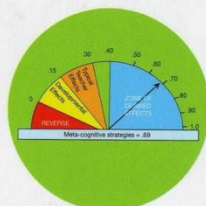
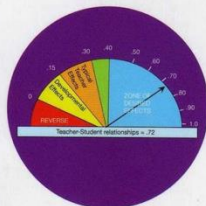
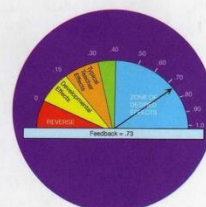
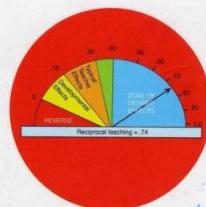
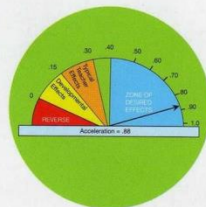
3. Verplicht

- Basiscompetenties: Functioneel geheel 6 'De leraar als partner van ouders'

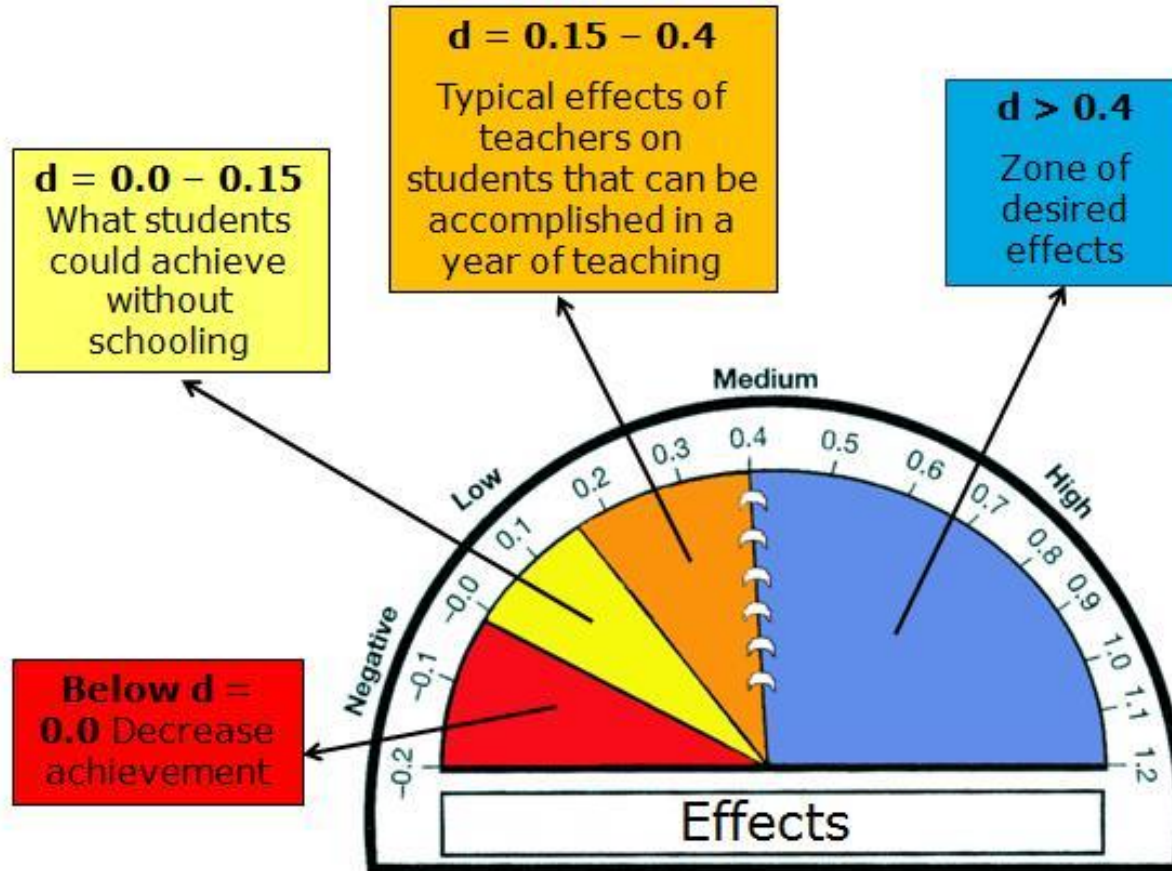
Resultaten meta-studies

VISIBLE LEARNING

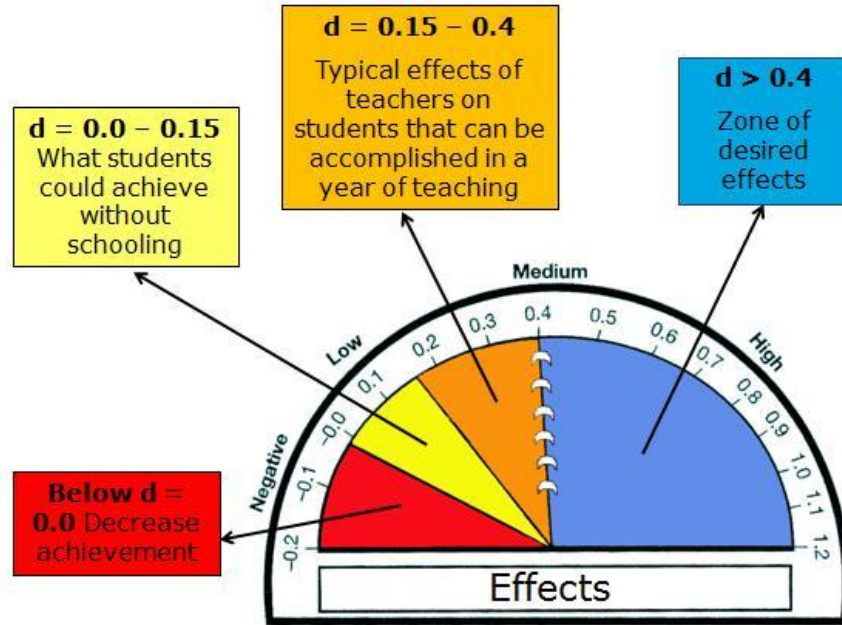
A SYNTHESIS OF OVER 800 META-ANALYSES RELATING TO ACHIEVEMENT

Barometer of influence

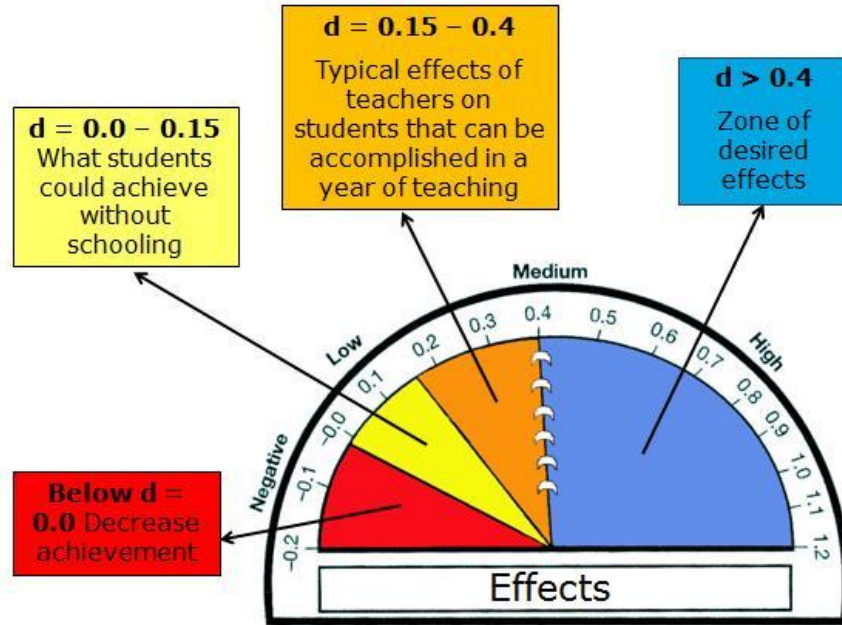
Wat denken jullie?

Huiswerk?

Wat denken jullie?

$d = .29$

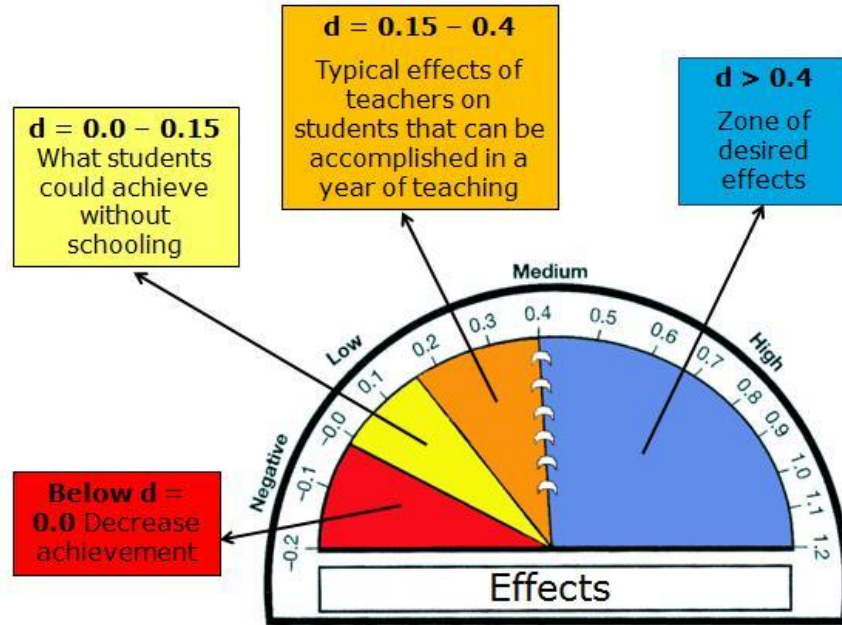

Huiswerk?

Wat denken jullie?

11 meta-analyses

716 studies

Ouderbetrokkenheid?

$$\underline{d=.51}$$

“There is much variance in the influence of parental involvement. There are negative effects when parents’ involvement comprises a surveillance approach, and much higher effects relating to parental aspirations and expectations and when parents take a more active approach in learning.”

Verschil tussen

betrokkenheid ouder thuis
&
betrokkenheid op school

Wat is meest effectief?

Betrokkenheid ouder thuis

>

Betrokkenheid op school en communicatie tussen ouders en leraren

“De effecten van de betrokkenheid bij school en het contact met de leraar zijn veel minder sterk, in veel studies niet-significant of vallen zelfs negatief uit.”

Ouders kunnen vaak vertaalslag niet maken van input school naar ondersteuning thuis

“De relatie ouder-school is niet neutraal maar wordt mee gestructureerd door het sociaal-kapitaal dat ouders bezitten.”.

(Lareau & Mc Namara Horvat, 1999)

Verwachtingen van leerkrachten ten aanzien van ouders gaan vaak verder dan het domein van de school, tot bijvoorbeeld de wijze waarop ouders hun kinderen opvoeden.

Deze verwachtingen - en of ze al dan niet vervuld worden – stroken overigens niet steeds met de percepties die ouders hebben over hun betrokkenheid ten aanzien van hun kinderen en de school.

Ghysens & van Braak, 2008

KLOOF?

- Angst
- Schroom
- Negatieve ervaringen
- Wederzijds misbegrepen worden
- Blijf niet hangen in de schuldvraag!

Een paar simpele principes

1. Positieve houding betrokkenheid *alle* ouders
 - Geen stereotypering
 - Evenwichtige 'machtsrelatie'
 - Thuiscultuur begrijpen
2. Open en transparant communiceren
 - Verwachtingen duidelijk maken
3. Geven van concrete en praktisch bruikbare adviezen
4. Frequent contact met ouders over de voortgang van de jongere
 - De kracht van de informele babbel

Mismatch in verwachtingen

- Men hanteert verschillende taal
- Leren versus zorg
- Betrokkenheid heeft meerdere lagen
- Mismatch overstijgen
- De waarom vraag meer stellen
- Omslag van ouderbetrokkenheid naar samenwerking school-ouders (partnerschapsmodel)

Nood aan nieuwe kaders

Partnerschapsmodel

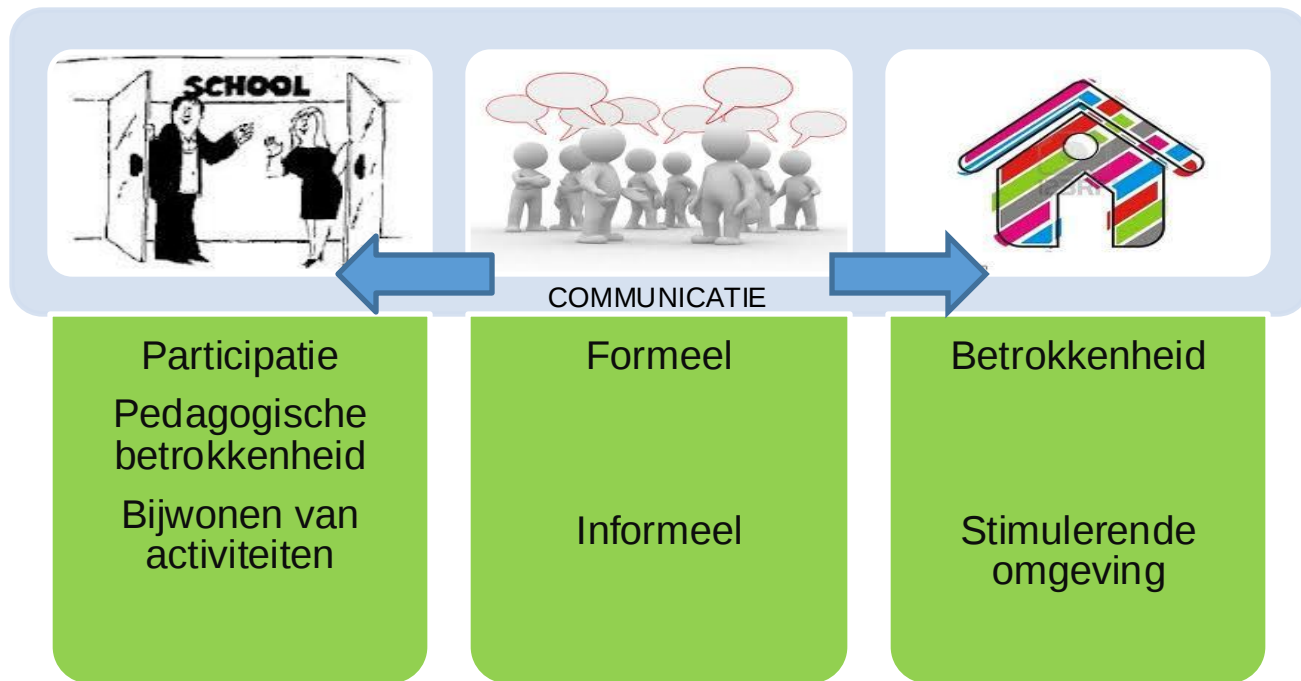
Communicatie

Complexiteit

Wederkerigheid

Driehoeksverhouding

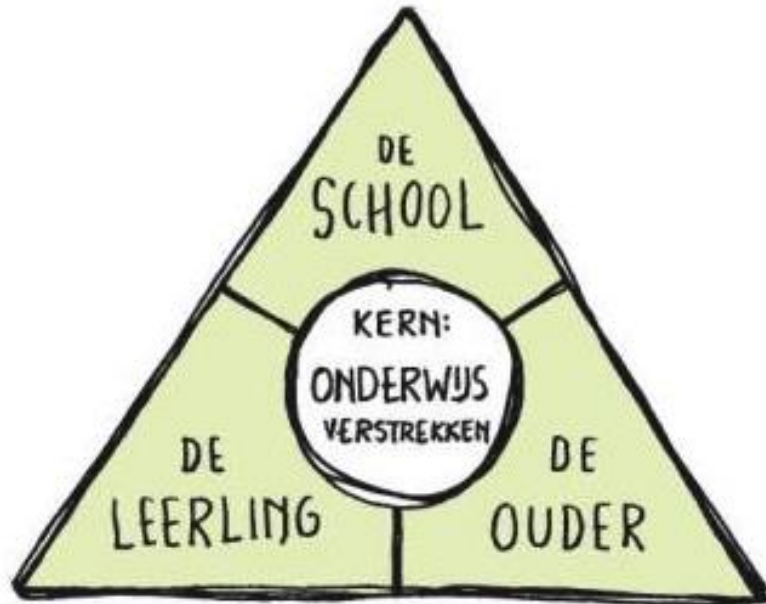
Ouderbetrokkenheid

Verhoeven J., Devos G., Stassen K., Warmoes V. (2003). Ouders over scholen.

Ouder – School – Leerling

Een uitdagende driehoeksverhouding

Krachtlijnen

- Bevraag uw leerlingen over samenwerking school-ouders
- Bevraag uw ouders over samenwerking school-ouders
- Betrek ouders en leerlingen van bij het begin bij acties/initiatieven/beleid/...
- Ondersteun het middenkader dat de leerkracht kan ondersteunen
- Organiseer intervisies tussen middenkaders, tussen leerkrachten van scholen met herkenbare en gelijklopende uitdagingen (uitwisseling van ervaringen, good practices, ideeën, aanpakken)
- Richt een werkgroep 'Samenwerking met ouders' (liefst middenkader + leerkracht)

Krachtlijnen

- Stuur als directie dit alles aan, met expliciete visie en prioriteitsbepaling
- Werk samen met externe organisaties en sectoren die dicht bij (groepen) ouders staan (in functie van kennismaking, bemiddeling, advies, doorverwijzing, ...)
- Zorg voor een veilig en uitnodigend klimaat op school. Ouders moeten zich welkom voelen op school.
- Bevraag vanzelfsprekendheden, onduidelijkheden, misverstanden, ...
- Zoek naar aanknopingspunten om de relatie tussen school en ouders vorm te geven. Welke noden en behoeftes hebben de school en de ouders gemeenschappelijk?
- ...

Een goede relatie ouders-school is

- Een goede ouder-school relatie kan **stereotiepe beelden doorbreken**.
- Een goede ouder-school relatie ondersteunt **het leven en leren op de school**.
- Een goede ouder-school relatie draagt bij aan het **leren omgaan met verscheidenheid**.
- Een goede ouder-school relatie is een **werk van velen**, m.a.w. de school staat niet alleen.
- Een goede ouder-school relatie is een manier om **tegemoet te komen aan de vragen van ouders en de school**
- Een goede ouder-school relatie zorgt voor **gedeelde verantwoordelijkheid** bij problemen.

SAMENVATTEND

Centrale ingrediënten voor excellent en eerlijk 'diversity proof' onderwijs

- Diversiteit als de norm, de kern van onderwijs (in het beleid en tot in de didactiek);
- Inclusieve leeromgeving als uitgangspunt;
- Diversiteit waarderen en benutten en vooroordelen aanpakken;
- Het binaire overstijgen;
- Hoge verwachtingen van alle leerlingen;
- Hechte teams en samenwerking met externen;
- Kwaliteit van talige klasinteractie;

Centrale ingrediënten voor excellent en eerlijk 'diversity proof' onderwijs

- Inclusief, kwaliteitsvol en volgehouden talenbeleid:
 - Taal als vehikel waarmee kennis wordt geconstrueerd;
 - (multimodale) geletterdheid en leesvaardigheid;
 - meertaligheid;
- Sterk, kwaliteitsvol en breed assessmentbeleid;
- Gedeelde verantwoordelijkheid: leerlingen-ouders-school;
- Continue professionalisering;
- Monitoring en (zelf)reflectie;
- Sociale ongelijkheid terugdringen.

Een leer-, klas- en schoolklimaat met maximale ontwikkelingskansen voor ALLE kinderen.

DANK U

piet.vanavermaet@ugent.be